

Høringsinnspill fra Trygg Trafikk

Forslag til «Overordnet del – verdier og prinsipper», Kunnskapsløftet

Innhold

Innledning.....	1
Forslag til ny verdi: «Sikkerhet, sikkerhetskultur og risikoforståelse».....	2
Tekstforslag og kommentarer til relevante punkter	2
Utdypende informasjon om nasjonale føringer	3
Trygg Trafikks mål for trafikkopplæring og relevante tiltak.....	4

Innledning

Det er bred politisk enighet om at trafikk sikkerhet skal ha plass i barnehagens og skolens innhold. Trygg Trafikk viser til føringer det må tas høyde for når Kunnskapsløftet fornyes og som angår «Overordnet del – verdier og prinsipper». Føringerne er beskrevet med utdypende informasjon senere i dette dokumentet, men kortversjonen kan fremstilles slik:

Regjeringen vil legge til rette for at åtte av ti barn og unge skal velge å gå eller sykle til skolen, jf. *Meld. St. 33 (2016-2017) Nasjonal transportplan 2018-2029*. Videre beskrives opplæring av barn og unge som særlig viktig forebyggende tiltak som bidrar til økt risikoforståelse og trafikk sikker atferd, jf. *Meld. St. 40 (2015-2016) Trafikk sikkerhetsarbeidet – samordning og organisering*. Våren 2017 fattet Stortinget følgende vedtak: «Stortinget ber regjeringen styrke kompetansen om trafikk kunnskap og holdningsskapende trafikk sikkerhetsarbeid i barnehage og skole», jf. *Innst. 188 S (2016-2017)*.

Trygg Trafikk er en nasjonal aktør og har en viktig funksjon som bindeledd mellom det frivillige og offentlige trafikk sikkerhetsarbeidet. Vårt samfunnsoppdrag er å bidra til best mulig trafikk sikkerhet for alle trafikantgrupper med et særlig ansvar for trafikk opplæring i barnehage og skole. Organisasjonen finansieres i stor grad av statlige og fylkeskommunale midler. I henhold til Samferdselsdepartementets tilsagnsbrev for 2017 oppfordres Trygg Trafikk til å styrke den nasjonale trafikk opplæringsfunksjonen for barn og unge og bidra til trygg sykling på skoleveien. Trygg Trafikk har sammen med Utdanningsdirektoratet ansvar for flere trafikk sikkerhetstiltak rettet mot skolen, jf. *Nasjonal tiltaksplan for trafikk sikkerhet på veg 2014-2017*.

Trygg Trafikk mener at høringsdokumentet i all hovedsak er godt. Samtidig etterlyser vi en omtale av grunnleggende verdier relevante for sikkerhet, sikkerhetskultur og risikoforståelse. Vårt høringsinnspill er disponert som følger:

1. Forslag til ny verdi: «Sikkerhet, sikkerhetskultur og risikoforståelse»
2. Tekstforslag og kommentarer til relevante punkter
3. Utdypende informasjon om nasjonale føringer
4. Trygg Trafikks mål for trafikkopplæring og relevante tiltak

Forslag til ny verdi: «Sikkerhet, sikkerhetskultur og risikoforståelse»

Trafikk er i dag knyttet til kompetansemål i kroppsøving, naturfag, valgfaget trafikk og service og samferdsel. Trygg Trafikk mener det er viktig at overordnet del av læreplanverket legger grunnlaget for at trafikksikkerhet og trafikkopplæring ivaretas i arbeidet med læreplanene. Vi foreslår derfor at omtalen av «Prinsipper for læring og utvikling» utvides med en ny verdi: «Sikkerhet, sikkerhetskultur og risikoforståelse». Dette vil, etter vår vurdering, være i tråd med Stortingets vedtak om å styrke kompetansen om trafikkkunnskap i skolen som vi har omtalt innledningsvis. En slik verdi vil også samsvare med og være en naturlig oppfølging av det ansvaret skolene allerede har for elevenes sikkerhet i skoletiden og på skoleveien, jf. forskrift til opplæringsloven og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Trygg Trafikk er opptatt av godt skole-hjem-samarbeid, noe som er svært viktig i et verdidokument. Vi mener at foreldresamarbeid gjennomgående er for svakt i høringsutkastet. Det er viktig å etablere sentrale ord og begreper som lett kan kommuniseres til skoleledelse, lærere, elever og foresatte. Slike ord og begreper kan være trygghet, sikkerhet, sikkerhetskultur, risiko, risikovurdering, risikoforståelse, skadeforebyggende, ulykkesreducerende, ulykkesforebyggende.

Tekstforslag og kommentarer til relevante punkter

1.3 Kritisk tenkning og etisk bevissthet

I høringsforslaget står det: «*Etisk bevissthet er nødvendig for å være et reflektert og selvstendig menneske i samfunnet og en forutsetning for å ivareta og videreutvikle demokratiet.*»

Trygg Trafikk foreslår å føye til "i et trygt samfunn" i stedet for «i samfunnet». Etter vårt forslag blir setningen slik:

«Etisk bevissthet er nødvendig for å være et reflektert og selvstendig menneske i et trygt samfunn og en forutsetning for å ivareta og videreutvikle demokratiet.»

I høringsforslaget står det: «*Elevene skal utvikle god dømmekraft på en rekke områder.*»

I dette avsnittet mener vi at det mangler noe som viser at evne til kritisk tenkning og etisk bevissthet handler om mer enn yrkesrelaterte aktiviteter – det handler om livet. Vi foreslår derfor å føye til: "og utvikle evne til å ta konsekvenser av egne handlinger". Etter vårt forslag blir setningen slik:

«Elevene skal utvikle god dømmekraft på en rekke områder og utvikle evne til å ta konsekvenser av egne handlinger.»

2.1 Danning og helhetlig kompetanse

Det er etter Trygg Trafikk mening bra at skolen skal gi elevene et grunnlag for å gjøre «gode valg i livet». De valgene vi tar i det daglige har stor betydning. Vi foreslår derfor følgende setning lagt til:

«Elevene skal utvikle evne til å ta vare på seg selv og andre gjennom å balansere hensyn til sikkerhet og risiko, utfoldelse og beskyttelse, individuelle behov og kollektive hensyn.»

2.2 Sosial læring og utvikling

Det er bra at skolen skal støtte og bidra til elevenes sosiale læring og utvikling gjennom arbeid med fagene og i skolehverdagen forøvrig. Det er nettopp i den sosiale læringen i «skolehverdagen for øvrig», vi begrunner at trafikksikkerhet og trafikk som sosial kompetanse også er en del av skolens ansvar. Her nevnes skoleveien spesielt. Dette er viktig slik at prinsipper og signaler fra andre av skolens styringsdokumenter er ivaretatt i et overordnet verdidokument (jf Oppl lovens §9A, Forskrift til Oppl loven kap 8 og kap 10 og Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler §7 og §14).

2.6 Tverrfaglige temaer

I høringsforslaget står det: «Skolen skal legge til rette for læring innenfor de tre tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling. Elevene skal få innsikt i utfordringer og dilemmaer innenfor de tre temaene. De skal forstå sammenhengen mellom handlinger og valg, og hvordan vi gjennom kunnskap og teknologi kan finne løsninger».

Trygg Trafikk foreslår å legge inn følgende tekst i forlengelse av siste setning: «som gir grunnlag for risikoforståelse og sikkerhet både i et folkehelseperspektiv og i et demokratisk og bærekraftig perspektiv». Etter vårt forslag blir setningen slik:

«De skal forstå sammenhengen mellom handlinger og valg, og hvordan vi gjennom kunnskap og teknologi kan finne løsninger som gir grunnlag for risikoforståelse og sikkerhet i et folkehelseperspektiv og i et demokratisk og bærekraftig perspektiv».

2.6.1 Folkehelse og livsmestring

I høringsforslaget står det: «Utfordringer knyttet til områder som helse, seksualitet, rusmidler, medier, forbruk og personlig økonomi angår oss alle». Trygg Trafikk foreslår å legge inn risikoforståelse og sikkerhet som områder det er knyttet utfordringer til. Etter vårt forslag blir setningen slik:

«Utfordringer knyttet til områder som helse, seksualitet, rusmidler, sikkerhet og risikoforståelse, medier, forbruk og personlig økonomi angår oss alle».

Utdypende informasjon om nasjonale føringer

Meld. St. 40 (2015-2016) om trafiksikkerhetsarbeidet – samordning og organisering

Regjeringens formål med denne stortingsmeldingen er bedre samordning av trafiksikkerhetsarbeidet på overordnet nivå. Regjeringen ønsker å ytterligere forankre og målrette trafiksikkerhetsarbeidet i berørte sektorer (s. 10). Det stadfestes at trafiksikkerhetsarbeidet favner langt utover veimyndighetenes ansvarsområde og at nullvisjonen og ambisiøse nasjonale etappemål avhenger av økt innsats hos alle relevante aktører, herunder utdanningsmyndighetene (s. 36).

Trafikkopplæring av barn og unge omtales som «et særlig viktig forebyggende tiltak i trafiksikkerhetsarbeidet gjennom å bidra til økt risikoforståelse og trafiksikker atferd» (s. 58).

Videre fremgår det at «Barnehage og skole er viktige fellesarenaer for det enkelte barns læring og utvikling.» (s. 58). I meldingens oppsummering av utfordringer og områder innen trafikkopplæring fremheves:

- Økt samarbeid mellom skoleeier og aktuelle interesseorganisasjoner som Trygg Trafikk, for å sikre at skolene arbeider bevisst med trafikkopplæring (vår utheving).
- Ytterligere samarbeid mellom skole, foreldre, kommune, offentlig etater og interesseorganisasjoner for å sikre sykkelopplæring av barn og for å tilrettelegge for trafiksikker sykling (vår utheving).

Meld. St. 33 (2016-2017) Nasjonal transportplan 2018-2029

For første gang får barn og unge et eget kapittel i Nasjonal transportplan, en *Barnas transportplan*. Begrunnelsen er at det er spesielt viktig å ta hensyn til denne gruppens behov i planleggingen av fremtidens transportsystem, slik at spillerom, sikkerhet og folkehelse ivaretas. Det vises til at barn og unge går og sykler og bruker kollektivtransport i større grad enn voksne og at dette må hensyntas i utformingen av infrastrukturen. Samtidig understrekes betydningen av å sørge for en trafikkopplæring som sikrer at barn får gode holdninger til trafiksikkerhet.

I følge meldingen (s. 130) vil regjeringen bl.a.:

- Legge til rette for at åtte av ti barn og unge skal velge å gå eller sykle til skolen.
- Styrke trafikksikkerheten til barn og unge.
- Styrke kompetansen om trafikksikkerhet i barnehage og skole (jf. også Stortingets vedtak som omtalt i innledningen).

Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg

Gjeldende tiltaksplan omhandler perioden 2014-2017. Planen er utarbeidet av Statens vegvesen, politiet, Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Trygg Trafikk, fylkeskommunene og syv storbykommuner. I tillegg har 19 interesseorganisasjoner gitt innspill til planen. For tiden arbeides det med ny tiltaksplan for neste periode som skal legges frem for samferdselsministeren medio februar 2018. Utdanningsdirektoratet og Trygg Trafikk er to av fem nasjonale aktører og har tradisjon for å samarbeide om tiltak rettet mot skole og barnehage.

Trygg Trafikks mål for trafikkopplæring og relevante tiltak

Overordnet mål, læringsprinsipper og verdier i trafikkopplæringen

Trygg Trafikks overordnede mål med opplæringsvirksomheten er å opprettholde den positive ulykkesutviklingen, noe som best gjøres ved å arbeide langsiktig og forebyggende. Vi vil bidra til en sikkerhetskultur som ruste barn og unge til å ferdes trygt i et flerkulturelt samfunn med trafikkvekst, der ny teknologi gir andre utfordringer enn i dag.

Vår opplæringsvirksomhet bygger på følgende prinsipper og verdier:

a) Trafikk er samspill og krever sosial kompetanse. Sosial kompetanse er blant annet evne til samarbeid, selvkontroll og selvhevdelse. En trafikant må kunne ta andres perspektiv, følge regler, beherske følelser, vente på tur, dele med andre, hjelpe andre og inngå kompromisser.

b) Holdninger dannes tidlig, og derfor er det nødvendig med en tidlig innsats. Når vi snakker om at tidlig start er viktig i trafikkopplæringen, er det med to mål for øyet. Det ene er naturligvis at barn og unge skal lære hva som er trygt og hva som er farlig slik at de unngår ulykker i et kortsiktig perspektiv. Det andre er å tenke i et langsiktig, forebyggende perspektiv. Det barn lærer som små, forsterkes når det gjentas og brukes. Ved å skape gode vaner, blir trafikksikkerhet en del av hverdagen. Får alle barn kontinuitet og progresjon i opplæringen, øker forståelsen for trafikksikkerhet både nå og i et fremtidsperspektiv.

c) Barn lærer gjennom det de gjør og erfarer. De må hele tiden finne løsninger på de utfordringene som dukker opp. Etterhvert utvikler barn evnen til å overføre det de har lært til nye situasjoner og nye steder. Selv i et relativt enkelt trafikkmiljø, må vi bruke vår egen vurderingsevne - i tillegg til kunnskap om trafikkregler. Uforutsette ting kan skje, og andre trafikanter bryter kanskje regler eller overser noe. Trafikkopplæring er systematisk oppbygging av kunnskap og trening av ferdigheter, evne til refleksjon og risikoforståelse.

d) Trafikkopplæring er både beskyttelse og utfoldelse. Overgangen fra å bli passet på til å bli en selvstendig trafikant tar mange år og betinger god veiledning og støtte underveis, både i rollen som fotgjenger, syklist og passasjer, og etter hvert som fører av moped, motorsykel og bil. Den praktiske treningen for fotgjengere og syklister skjer i elevenes eget nærmiljø og er nært knyttet til de utfordringene de møter der. Den teoretiske forståelsen utvikles gjennom å lære, huske og forstå regler, utvikle evne til refleksjon og risikoforståelse.

e) Barn og unge skal ha medvirkning og medbestemmelse i saker som angår dem. De må lære å ta stilling til den kunnskapen og den informasjonen de får. Trafikkopplæring er å forholde seg aktivt til omgivelsene, vurdere hva som fungerer godt og dårlig, delta i diskusjoner og se kritisk på forhold som bør endres.

Læringsressurser og kursvirksomhet

Trygg Trafikk utvikler læringsressurser og kursvirksomhet som tilbys skolene i tråd med vårt samfunnsoppdrag. Materiellet til trafikkopplæring er tilpasset relevante kompetansemål i grunnskolen. Vi leder for tiden et forskningsprosjekt som gjennomføres av Sintef, der vi kartlegger barns oppmerksomhet når de sykler. Prosjektet prøver ut en opplæringsmodell for å finne ut mest mulig om hva slags opplæring som bør anbefales i fremtiden. Kursvirksomheten foregår på utdanningsinstitusjoner for lærerutdanningene og for pedagogisk personale i kommunene.

Informasjon- og planarbeid

En endring i forskrift til opplæringsloven i 2015 gir foreldrene rett til å bestemme når deres barn kan sykle til skolen. I den forbindelse utarbeidet og distribuerte vi veilederen «Sykling på skoleveien - trygt frem og hjem» og et foreldreskriv i samråd med Utdanningsdirektoratet.

Trygg Trafikk gir innspill til læreplaner og bestemmelser slik at trafikksikkerhet ivaretas, også i utdanningssektoren. Eksempler på saker i de senere år er sykling til skolen, ny rammeplan for barnehagen og valgfaget trafikk. Organisasjonen samarbeider med direktorater, forskningsmiljøer, utdanningsinstitusjoner, nasjonale sentre i opplæringa og andre kompetansesentra.

Trafikksikker kommune – trafikksikker skole

Trygg Trafikk har utviklet godkjenningsordningen *Trafikksikker kommune*, som inneholder kriterier for trafikksikkerhet i tråd med gjeldende lover og regler. Å bli godkjent som Trafikksikker kommune er ingen garanti for at trafikkulykker ikke skjer, men et kvalitetsstempel for at kommunen driver systematisk og helhetlig trafikksikkerhetsarbeid i alle sektorer, herunder i grunnskolen. Kommunen må bl.a. dokumentere at trafikkopplæring inngår i skolens lokale læreplanarbeid, i foreldresamarbeidet, i internkontroll og rutiner som omfatter skolens nærområder, skoleveier og på turer i skoletiden. Godkjenningsordningen tas svært godt imot av kommunene. Samferdselssjefene i fylkeskommunene har anbefalt at alle landets kommuner bør godkjennes, jf. *Meld. St. 40 (2015–2016) Trafikksikkerhetsarbeidet – samordning og organisering*. Det vil på sikt også innebære at alle skoler godkjennes som Trafikksikker skole.